

Aleg. 310

Sprawozdanie

Komisji bankowej o przedłożeniu Wydziału krajowego w przedmiocie spółek oszczędności i pożyczek pod patronatem Wydziału krajowego.

Wysoki Sejmie!

Zeszłoroczne sprawozdanie Wydziału krajowego o spółkach oszczędności i pożyczek, patronizowanych przez Wydział krajowy, obejmowało okres czynności na tem polu w ciągu roku 1900, który był właściwie pierwszym rokiem działalności Wydziału w sprawie rzeczonych spółek.

Jakkolwiek bowiem, na podstawie uchwały Sejmowej z 16. marca 1899, upoważniającej Wydział do rozpoczęcia akcji celem zakładania rzeczonych spółek, akcja ta jeszcze w roku 1899 wdrożoną została, były to z natury rzeczy przeważnie tylko czynności przygotowawcze i organizacyjne względem utworzenia bióra Patronatu, którego właściwa działalność dopiero w r. 1900 mogła się rozwinąć.

Komisya bankowa przedstawiła Wysokiemu Sejmowi w zeszłorocznym swoim sprawozdaniu treściwy obraz rezultatów osiągniętych przez Wydział krajowy w ciągu roku 1900 zaznaczając, że wyniki akcji, zmierzającej w pierwszym rzędzie do uzdrowienia stosunków drobnego kredytu włościańskiego, a mającej na oku ogólną poprawę ekonomicznych stosunków ludności wiejskiej, są dodatnie, i dają otuchę, że przy dalszej wytrwałej pracy rzeczzone spółki staną się silną organizacją dla najlepszych żywiołów włościańskich.

Obecnie przekazane zostało Komisji sprawozdanie Wydziału obejmujące rok drugi właściwej działalności w przedmiocie rzeczonych spółek, a Komisya może z uczuciem prawdziwego zadowolenia stwierdzić, że akcja Wydziału w ciągu tego drugiego roku przyniosła rezultaty bardzo dodatnie i pozwala dobrze rokować o dalszej przyszłości.

Komisya bankowa, podobnie jak przy zeszłorocznym sprawozdaniu, informowała się szczegółowo w biurze Patronatu i nabyła przekonania, że program działalności, zakreslony uchwałą Wysokiego Sejmu z r. 1899., wykonywany jest ściśle i sumiennie, a z głębokiem poczuciem wielkiej doniosłości tej akcji dla poprawy stosunków ekonomicznych i społecznych.

Nie powtarzając cyfr i dat szczegółowych, w sprawozdaniu Wydziału przytoczonych, Komisya ogranicza się tylko na ogólny przegląd działalności Wydziału w ciągu roku 1901, około zakładania rzeczonych spółek, tudzież zasilania ich i czuwania nad ich rozwojem.

Zakładanie spółek oszczędności i pożyczek postępowało w r. 1901, dalej, według programu przyjętego przez Wysoki Sejm. Mianowicie pozostawiono inicjatywę żywiłom miejscowym, a ingerencya Wydziału krajowego następowała dopiero wtedy, gdy pierwsze przygotowania na miejscu już były poczynione.

Do końca r. 1900 założono i przyjęto pod opiekę patronatu Wydziału spółek 86.

W ciągu r. 1901 powstało z pomocą bióra Patronatu spółek 52.

Na koszt założenia wypłacił Wydział w r. 1901 zasiłki w łącznej kwocie 23.100 koron.

Sprawozdanie Wydziału zaznacza, że podań o zawiązanie nowych spółek było w ciągu roku ubiegłego 106 razem z pozostałymi z roku 1900 do załatwienia. Wydział odmówił w 17 wypadkach pomocy swej dla braku warunków prawidłowego rozwoju spółki, zaś w 13 wypadkach zaniechano zamiaru utworzenia spółki, po wyjaśnieniach udzielonych założycielom przez delegata bióra Patronatu.

Komisya bankowa tę ostrożność przy zawiązywaniu nowych spółek uznaje jako bardzo wskazaną, gdyż zakładanie spółek, niemających należytej podstawy, doprowadzałoby tylko do smutnych następstw, które musiałyby oddziaływać zniechęcająco.

Kursa praktyczne dla funkcyonaryuszów spółek odbyły się w Krakowie przy udziale 33 uczniów i we Lwowie, przy udziale 30 uczniów. Obecnie są w toku przygotowania do kursu w Krakowie, który odbędzie się w ciągu bieżącego miesiąca, przy udziale przeszło 50 uczniów. Wzmagająca się liczba uczestników świadczy, że zrozumiano pożytek, jaki osiągnąć mogą z tych kursów funkcyonaryusze spółek.

Komisya badając szczegółowo przygotowania do kursu, który w tym miesiącu odbędzie się w Krakowie, przekonała się, że postępowanie przy kształceniu uczniów jest rzeczywiście praktycznie obmyślane i przynosi im istotną korzyść.

Jest przeto pożądanem, aby kursa te i nadal się odbywały tak, aby wszyscy funkcyonaryusze pracujący w spółkach mogli na tej drodze nabyć potrzebnych wiadomości.

Lustracye przeprowadza bióro Patronatu przez dwóch lustratorów oraz przez dyrektora bióra.

Ogółem przeprowadzono w r. 1901, lustracyi 134. Sprawozdanie Wydziału konstatuje, że nigdzie nie znaleziono postępowania nieuczciwego, jednak w czterech wypadkach okazało się koniecznem zażądać zmiany osób, zawiadujących interesami spółki.

Wrażenie ogólne o funkcyonowaniu spółek, uzyskane na podstawie lustracyi, jest zdaniem Wydziału krajowego korzystne. Widać postęp w staranności prowadzenia interesów spółek, w znacznej części pod wpływem kursów praktycznych. Tylko funkcyonowanie Rad nadzorczych pozostawia jeszcze wiele do życzenia, a ten brak trzeba właśnie uzupełniać przez częste lustracye.

Komisya bankowa podziela to zapatrywanie, i uznaje najzupełniej, że częste i dokładne lustracye są niezbędne dla prawidłowego rozwoju spółek. Każda spółka zgodnie z instrukcją przynajmniej raz w ciągu roku, a w razie potrzeby i częściej, zlustrowaną być powinna, a nad usunięciem usterek przy lustracyi skonstatowanych powinno bióro Patronatu najtroskliwiej czuwać i zastosować energicznie środki zaradcze, gdyby usunięcie usterek nie nastąpiło w wyznaczonym spółce terminie.

Kredyt udzielony spółkom z krajowego funduszu pożyczkowego udzielany był obficie w roku ubiegłym.

Suma pożyczek rozdanych wynosi	297.600 K.
doliczając udzielone w r. 1900 pożyczki	185.000 „
udzielono w ciągu dwóch lat	482.600 K.
spółki zwróciły	30.918.78 K.
stan udzielonych pożyczek	441.581.22 K.

Z zadowoleniem podnosi Komisyja, że według sprawozdania Wydziału żadna spółka nie zalegała z dniem 31. grudnia 1901 z ratą pożyczkową.

Oprócz kredytu z krajowego funduszu pożyczkowego spółki otrzymywały także kredyt w galic. Kasie oszczędności, która w r. 1901 udzieliła sumę 72.000 K. Spłata rat pożyczkowych odbywa się także w Kasie oszcz. z wielką punktualnością.

Słusznie jednak podniesiono w sprawozdaniu Wydziału, że największem ułatwieniem stosunków kredytowych spółek jest utworzenie zbiorowego rachunku spółek w Banku krajowym.

Stało się to w sposób świadczący o dokładnej znajomości potrzeb tych instytucji i należytem zrozumieniu właściwości naszych stosunków krajowych. Zamiast dążyć do utworzenia osobnej kasy centralnej dla spółek, na wzór istniejących takich kas w Niemczech, Wydział krajowy zaprowadził w Banku krajowym zbiorowy rachunek spółek, zostających pod patronatem Wydziału, tak iż każda spółka może swoje zapasy gotówki lokować na ten rachunek w Banku krajowym na $4\frac{1}{2}\%$, i może też otrzymać kredyt z tego rachunku na 5%.

Różnica między odsetkami czynnymi a biernymi została przeto zredukowaną do $\frac{1}{2}\%$, a spółki mają zapewniony kredyt wielce dogodny i tani, tudzież lokacyę swoich nadwyżek kasowych korzystną i bezpieczną.

Całą rachunkowość prowadzi biuro Patronatu, a Bank krajowy załatwia tylko czynności kasowe.

Komisyja zbadala w biurze Patronatu urządzenie księzkowości i korespondencyi w sprawach odnoszących się do tego zbiorowego rachunku, które prowadzi biuro według instrukcyi uchwalonej przez Wydział krajowy. Przyznać trzeba, że całe to postępowanie jest zaprowadzone w sposób bardzo praktyczny, z możliwą oszczędnością czasu i kosztów, a przy zachowaniu wszelkiej ścisłości i dokładności.

Instrukcyja o zbiorowym rachunku bieżącym spółek w Banku krajowym i postanowienia o kredycie w rachunku bieżącym z funduszy przez spółki w Banku krajowym złożonych weszły w życie z końcem roku 1901 — zatem niema jeszcze obrazu obrotów kasowych w tym zbiorowym rachunku dokonanych za dłuższy okres czasu.

Komisyja nie waha się jednak wyrazić nadziei, że urządzenie tego rachunku oddziała bardzo dodatnio na rozwój spółek. W okresie pięciomiesięcznym roku bieżącego, t. j. od 1. stycznia do końca maja, spółki wpłaciły na ten rachunek 153.261 K. 80 gr., pobrały 124.700 K. 71 gr. — obrót przeto wcale znaczny.

Kapitał obrotowy spółek tworzy się przeważnie z wkładek oszczędności i zaciągniętych przez spółki pożyczek. Mała tylko część obrotowego kapitału pochodzi z funduszy własnych, t. j. z udziałów i funduszu rezerwowego	99.522 K. 27 gr.
dosięły jednak udziały, sumy	41.423 „ — „
zaś funduszu rezerwowego	140.945 K. 27 gr.
razem	

wynoszą fundusze własne spółek, czyli $\frac{1}{14}$ część funduszy obcych.

Ulokowane w spółkach wkładki oszczędności doszły z końcem r. 1901, sumy	1,485.212 K. — gr.
zaciągnięte pożyczki	462.757 „ — „
razem kapitały obce	1,947.969 K. — gr.

Gdy z końcem r. 1900 stosunek kapitału własnego spółek do kapitałów obcych wyrażał się cyfrą 1 : 16,8, Wydział krajowy stwierdza z zadowoleniem,

że stosunek ten w ciągu ubiegłego roku zmienił się na korzyść, a komisya ten stateczny wzrost własnych kapitałów w udziałach i funduszach rezerwowych uważa jako objaw wielce dodatni.

Licząc się z intencją Sejmu, wyrażoną przy uchwaleniu rozpoczęcia akcji krajowej na tem polu, Wydział krajowy słusznie przestrzega, aby spółki wzmacniały swe fundusze własne, które z czasem utworzą poważną podstawę dalszej działalności spółek i będą też rezerwą na wypadek nieprzewidzianych strat.

Zwrot udzielonych członkom pożyczek odbywa się w spółkach bardzo pomyślnie. Z udzielonych w ciągu lat dwóch (1900 i 1901) pożyczek w sumie ogólnej

1,976.712 K.
splacono w r. 1901 . . . . . 530.467 „
Pozostało do spłacenia . . . . . 1,446.245 K.

Splata odbywa się zatem bardzo szybko, a w przeważnej części spółek całkiem regularnie. Zaległości większe znaleziono tylko w spółkach dawniej założonych, które przystąpiły do Patronatu i poddały się kontroli. Lecz i te zaległości zmniejszają się stopniowo.

Wspomina także Wydział krajowy o subwencji rządowej w sumie 10.000 koron udzielonej na rok 1901 na kosztą lustracyi i kursa przygotowawcze, i przedstawia do uchwalenia rezolucyę do rządu, aby wyznaczył na cele zakładania i rozwoju spółek subwencyę stałą.

Ponieważ spółki oszczędności i pożyczek syst. Raiffeisena były w Niemczech, a także w zachodnich krajach austriackich, podstawą organizacji spółek rolniczych innych kategorii, Wydział krajowy wypowiada w sprawozdaniu swoim nadzieję, że i u nas ruch asocyacyjny rozwinie się wielostronnie między włościanstwem, opierając się na spółkach oszczędności i pożyczek. Objawy takiego ruchu zaczynają okazywać się w naszym kraju, a Wydział krajowy przytacza kilka przykładów, mianowicie: utworzone już spółki dla kultury torfów w Wolicy baryłowej i Podliskach, rolniczą spółkę magazynową w Bochni, spółkę owocarską w Porębcie uszewskiej, oraz spółki mleczarskie.

Wydział krajowy nawiązał już rokowania z c. k. Rządem względem wspólnego popierania akcji, mającej na celu zakładanie i rozwój rolniczych spółek produkcyjnych, magazynowych, spożywczych i t. p. Planu takiej akcji Wydział krajowy jeszcze Wysokiemu Sejmowi nie przedkłada, z powodu nie ukończonych jeszcze wspomnianych rokowań.

Już teraz jednak uważa Wydział krajowy jako potrzebne wydanie podręcznika o spółkach rolniczych, oraz wzorów statutów takich spółek tudzież instrukcyi, a zapowiada przedłożenie planu całej akcji na przyszłej sesyi sejmowej

Zdaniem Komisyi bankowej wydanie podręcznika dla spółek rolniczych, oraz ułożenie wzorowego statutu i instrukcyi — może nastąpić w takiej tylko formie, któraby nie przeąsdziała uchwały sejmowej, jaka ma być powziętą na podstawie przedłożenia Wydziału krajowego, które na przyszłej sesyi wniesione będzie.

Niepodobna przeto teraz już w statucie wzorowym dla spółek rolniczych, (jak n. p. dołączony do sprawozdania Wydziału statut wzorowy spółki torfiarskiej, umieścić postanowienia, że spółki takie poddają się patronatowi Wydziału krajowego.

Dopóki nie zostanie uchwalonem przez Wysoki Sejm, że akcyą Wydziału krajowego ma być rozszerzoną także na spółki rolnicze produkcyjne, magazynowe, spożywcze i t. p. tudzież, że takie spółki może Wydział przyjmować pod swój patronat, akcyą Wydziału w celu zakładania takich spółek i popierania ich rozwoju ma tylko charakter próby.

Komisya bankowa niemoże też pominąć uwagi, że zakładanie spółek rolniczych i opieka nad ich rozwojem będzie daleko trudniejsza aniżeli dotychczasowa działalność patronatu obejmująca tylko spółki oszczędności i pożyczek.

Stowarzyszenia produkcyjne, magazynowe, spożywcze, handlowe, nie są w kraju naszym rzeczą nową. Impuls do zakładania takich spółek danym był, za przykładem Niemiec jeszcze przed laty 30, gdy powstawały pierwsze u nas

towarzystwa zaliczkowe. Lecz gdy te zajmujące się tylko kredytem stowarzyszenia pomyślnie się rozwinęły, i pomimo zdarzających się czasami niepowodzeń lub nadużyć — przeważnie jednak funkcjonują prawidłowo i z korzyścią, spółki produkcyjne, magazynowe, spożywcze, handlowe najczęściej po krótkiej działalności upadały, z niemałemi dla uczestników stratami a większem jeszcze zniechęceniem.

Komisya bankowa, uznaje najzupełniej wielką pożyteczność spółek rolniczych, niezapoznaje jednak trudności należytego przeprowadzenia akcji na tem polu. Jeżeli więc w interesie poprawy stosunków ekonomicznych ludności włościańskiej życzyć trzeba sobie jak najrychlejszego rozwinięcia u nas ruchu asocjacyjnego, który w inych krajach obfite już przyniósł owoce, to trzeba również jak najtroskliwiej czuwać nad tem, aby zaraz przy rozpoczęciu tego ruchu zapewnić zdrowe podstawy i prawidłowy rozwój powstać mającym spółkom.

Komisya polega na zapewnieniach Wydziału, że przy tej akcji z jak największą ostrożnością postępować będzie, i przyjmuje wniosek Wydziału, o użycie kwoty 6000 koron na wydanie podręcznika i zasiłki dla spółek rolniczych.

Komisya bankowa wnosi zatem:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sprawozdanie Wydziału krajowego za rok 1901 o wykonywaniu Patronatu nad spółkami oszczędności i pożyczek przyjmuje Sejm do wiadomości.

2. Wzywa się c. k. Rząd, aby udzielił swego poparcia akcji Wydziału krajowego około zakładania i rozwoju spółek oszczędności i pożyczek przez wyznaczenie na ten cel stałej subwencji ze Skarbu państwa w wysokości odpowiedniej wydatkom w budżecie krajowym na rzeczoną akcyę uchwalanym.

3. Sejm upoważnia Wydział krajowy do użycia narosłych w r. 1902 odsetek funduszu pożyczkowego Spółek oszczędności i pożyczek na wydanie podręcznika i zasilanie spółek rolniczych, a to aż do wysokości kwoty 6000 koron.

Lwów 7 lipca 1902.

Przewodniczący :

Sprawozdawca :

Wł. Kraiński.

Skalkowski.

